

2. Руденок А. І., Ільницька І. Є. Особливості стосунків в сім'ях з дітьми з розладами аутистичного спектру. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Психологія*. 2022. (3). С. 71–75. <https://doi.org/10.32782/psy-visnyk/2022.3.14>

3. Скрипник Т. В. Феноменологія аутизму: Монографія. Київ: Видавництво «Фенікс», 2010. 320 с.

ОСНОВНІ ЗАСАДИ НАДАННЯ КОРЕКЦІЙНОЇ ДОПОМОГИ ДІТЯМ З РАС В УМОВАХ ПРИВАТНОГО ЦЕНТРУ

Андрієнко Г.В.

*Громадська організація «Інклюзія без обмежень»
a.krygina@gmail.com*

Анотація. Стаття «Основні засади надання корекційної допомоги дітям з РАС в умовах приватного центру» висвітлює основні напрямки роботи з дітьми з РАС дошкільного віку в Україні. Здійснюється стислий аналіз методології корекційної роботи в умовах приватних центрів для дітей з РАС та іншими порушеннями. Визначаються найбільш застосовувані в практиці роботи корекційних центрів підходи і технології, які підтвердили свою ефективність в практиці роботи центрів надання корекційної допомоги дітям з РАС.

Ключові слова: інклюзивність, діти з особливими освітніми потребами, психолого-педагогічна підтримка.

Актуальність. Інклюзивність в сучасному світі стає невід'ємною характеристикою освітнього простору. Збільшення кількості дітей з особливими освітніми проблемами та гуманізація освіти вимагає від педагогів пошуку нових шляхів надання освітніх послуг різним категоріям дітей, включаючи тих, що мають ментальні порушення, соматичні розлади та розлади поведінки. З одного боку, такі діти мають право, згідно Конституції України, на отримання освіти, з іншого боку, вони мають певні труднощі соціальної адаптації, засвоєння навчальної програми і потребують особливої уваги з боку педагогів. Інклюзивна освіта сьогодні є одним із пріоритетів державної освітньої політики України. Перехід до неї зумовлений рядом міжнародно-правових зобов'язань України, які передбачають обов'язок держав забезпечувати інклюзивну освіту на всіх рівнях, без дискримінації й на підставі рівності можливостей.

В Європі система надання освітніх послуг дітям з ООП включає розмаїття типів і різновидів навчальних закладів, які опікуються освітою, зокрема дітей з особливими потребами. Це і муніципальні освітні заклади, фінансове забезпечення яких відбувається за рахунок місцевих органів самоврядування; громадські освітні заклади, що утримуються громадськими фондами; приватні заклади, фінансове утримання яких беруть на себе приватні особи та громадські організації, в тому числі і релігійні. Вони є ключовими елементами сучасної європейської моделі соціального устрою, з огляду на завдання та перспективи розв'язування назрілих педагогічних і соціальних проблем.

У передових країнах Західної Європи інтегроване та інклюзивне навчання дітей з особливостями розвитку визначено як основну форму здобуття освіти неповносправними.

Віднедавна інклюзивна освіта активно впроваджується і в Україні. Безперечно, основну регуляторну функцію взяла на себе держава. Було внесено відповідні положення в Закон України «Про освіту», розроблено ряд підзаконних актів, наказів і постанов Кабінету міністрів та Міністерства освіти і науки України, які регулюють надання дітям з ООП освітніх послуг, корекційної допомоги та реабілітації. В Україні створено систему інклюзивно-ресурсних центрів та реабілітаційних закладів для дітей з різними нозологіями, в тому числі для дітей з РАС та ментальними розладами. Проте,

державні центри не взмозі задовольнити в повній мірі потребу в корекційній і реабілітаційній допомозі. Крім того, за останні роки система дошкільної освіти стикнулася з рядом перешкод: обмеження роботи в зв'язку з пандемією Ковід-19, неможливість повноцінно працювати в умовах воєнного стану, відтік фахівців у зв'язку з мобілізацією та переїздом у інші країни тощо. Натомість, активно з'являються приватні заклади, які надають дітям з ООП широкий спектр корекційних і реабілітаційних послуг, здійснюють підготовку до шкільного навчання в інклюзивних класах, організовують соціально-педагогічний супровід дітей з ООП. Тільки за останні 3 роки в Україні було створено понад 400 приватних закладів для дітей з ООП.

Таким чином, актуальність проблеми обумовлена високим рівнем потреби в психолого-педагогічній підтримці дітей з РАС, розширенні спектру психолого-педагогічної підтримки і підвищенні якості надання корекційної допомоги дітям з РАС.

Метою статті є визначення основних засад діяльності центрів корекції і розвитку дітей з РАС.

Виклад основного матеріалу. Варто зазначити, що надання корекційної допомоги дітям з ООП і Україні є чітко регламентованою. Нормативними документами визначено перелік фахівців, що беруть участь у процесі психолого-педагогічного супроводу, діагностичні критерії та корекційні підходи. Здійснюється контроль роботи державних закладів. В той же час, приватні заклади мають більше можливостей для застосування різних інноваційних підходів в своїй роботі, залучення фахівців, розробки і апробації власних програм корекції і соціальної адаптації. Така мобільність дає можливість застосування індивідуального підходу в роботі з конкретною дитиною з урахуванням її стану і запиту з боку батьків.

Наш аналіз показав, що більшість центрів тісно співпрацюють з ІРЦ, використовуючи в своїй роботі програми, які є рекомендованими МОН України. Звичною практикою є також супервізія та залучення до процесу консультування відповідних фахівців.

Робота центрів включає базові складові: діагностика, розробка корекційного маршруту і організація психолого-педагогічного супроводу, корекція і реабілітація. Надається також консультативна підтримка батькам, а, за необхідності - і фахівцям. На базі закладу може здійснюватися консультування залучених фахівців, супервізія, навчання та підвищення кваліфікації, майстер-класи, теоретичні та практичні курси для батьків.

Діагностика базується на найбільш достовірних і перевірених методиках, які підтвердили свою якість в ході тривалого використання. Проводиться діагностика когнітивних здібностей і функцій, комунікативних навичок, нейропсихологічна діагностика, діагностика мовлення і т.д.

В ході корекційної роботи використовуються результати діагностики. Крім того, за потребою проводиться поточна діагностика для виявлення динаміки та для уточнення окремих проявів. В корекційній роботі використовуються наступні підходи - поведінкові, розвивальні, сенсорно-перцептивні підходи, еkleктичні підходи – в залежності від стану дитини і запиту батьків. Важливим при виборі підходу є наявність відповідної кваліфікації фахівців, що підтверджена сертифікатами та досвіду роботи у даній сфері.

Так, АВА-терапія використовується для поліпшення мовних і комунікативних навичок, уваги, пам'яті та академічних навичок. Він зосереджується на стратегіях позитивного підкріплення, що являють собою істотну підтримку дітям, які зазнають труднощів у навчанні або опануванні нових навичок. Також АВА-терапія займається корекцією проблемної поведінки, яка заважає нормальному функціонуванню дитини.

VBA (The Verbal Behavior Approach) – вербально-поведінковий підхід розвиває здатність дитини вчитися функціональної мови, що включає: навичку вираження прохання, навичку позначення предметів, наслідувальну навичку (повторити почути

слова), інтравербальну навичку – вміння відповідати на запитання і висловлювати власну думку.

PRT (Pivotal Response Treatment) – навчання основних/ключових навичок/реакцій сприяє полегшенню сприйняття навчальної інформації. PRT пропонує терапію в природному середовищі дитини. Ця терапія успішно застосовується для роботи з дошкільнятами і молодшими школярами. Підходить для осіб з важким ступенем аутизму.

Методика Floortime передбачає прямування за ініціативою дитини у грі й соціальній взаємодії. Методика базується на припущенні про те, що, працюючи з емоційними, або афективними, проявами, ми можемо позитивно впливати на базові здібності, відповідальні за відносини, мислення та спілкування.

Емоційно-смісловий підхід заснований на дослідженнях, що виявили специфіку психічного дизонтогенезу при аутизмі, і спрямований на нормалізацію афективного розвитку дитини з РАС. Його основне завдання – накопичення та осмислене упорядкування індивідуального афективного досвіду дитини, який може стати опорою для розвитку її активних і диференційованих відносин з оточенням.

RDI – метод поведінкової терапії, заснований на мотивації дитини до спілкування, взаємодії та дружби.

Ayres Sensory Integration – сенсорна інтеграція - метод спрямований на стимуляцію роботи органів почуттів в умовах координації різних сенсорних систем. Сенсорно-інтегративна терапія являє собою ретельно дозоване та чітко побудоване специфічне тренування порушених функцій у спеціально організованому терапевтичному середовищі. Найбільшу ефективність методика дає в корекції дітей з синдромом Дауна, ЗПМР, ДЦП, аутизмом.

Найбільш ефективними є методики раннього втручання. Дана група методик базується на ідеї, що чим раніше буде визначено (або, якщо завгодно, діагностовано) особливості дитини, тим на кращий результат корекції можна сподіватися. Раннє поведінкове втручання пов'язується з нормалізацією мозкової активності у дітей з аутизмом молодшого віку.

В корекційній роботі беруть участь психологи, логопеди, ерготерапевти. Їхня робота сприяє покращенню когнітивних функцій, розвитку мовлення та подоланню його порушень, підвищенню якості життя як самих дітей з РАС, так і сімей, які змушені пристосовуватись до життя поряд з дитиною, яка має порушення поведінки, ментальні порушення або фізичні вади.

Найбільша ефективність досягається у випадках застосування комплексного підходу без прив'язки до конкретного корекційного підходу і розробки якісної індивідуальної програми, яка враховує актуальний стан дитини, можливості родини і прогнози розвитку.

Важливим аспектом є якісна взаємодія з родиною, оскільки тільки в співпраці фахівця і сім'ї реально досягти бажаного результату. З цією метою вагоме місце в роботі описаних центрів є навчання і консультування батьків. Члени родини отримують інформацію про РАС, його можливі прояви і шляхи мінімізації труднощів, з якими може стикатися дитина і сім'я в соціумі. Батькам надається інформація про новітні дослідження в галузі лікування дітей з РАС, соціальні програми, фахівців, які працюють в цій галузі. Батьки можуть отримати консультацію з приводу сімейної ситуації, зниження рівня тривожності, відстоювання особистих кордонів тощо.

Висновки. Відштовхуючись від вищесказаного, можна зробити висновок, що в Україні активно розвивається система надання допомоги дітям з РАС та їхнім сім'ям як на державному рівні, так і на рівні громадських організацій і приватних центрів для різних вікових категорій. Їхній вибір і застосування – це винятково індивідуальна робота, що вимагає від фахівців граничної уваги і кваліфікації, а від батьків – терпіння й

наполегливості, оскільки подолання проявів РАС передбачає регулярні та постійні зусилля з боку всіх, хто залучений до взаємодії з дитиною.

Література:

1. Концепція розвитку, навчання і соціалізації дітей з аутизмом: Навч. посіб. для вищих навч. закладів / В.В. Тарасун, Г.М. Хворова; За наук. ред. Тарасун В.В. -К.: Наук, світ, 2004. –100 с.
2. Наказ Міністерства освіти і науки України від 01.10.2010 № 912 «Про затвердження Концепції розвитку інклюзивного навчання»
3. Островська К.О. Аутизм: проблеми психологічної допомоги. Навчальний посібник. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2006. 110 с.
4. Психологічний супровід дітей з розладами спектра аутизму: навчально-методичний посібник/ Т.М.Шкварська.- Кам'янець-Подільський, 2017.- 152 с.
5. Скрипник Т. В. Діти з аутизмом в інклюзії: сценарії успіху: монографія. Київ: ун-т ім. Б. Грінченка, 2019. 208 с.
6. Технології психолого-педагогічного супроводу дітей з аутизмом в освітньому просторі: навчально-наочний посіб. / Укладач – Скрипник Т., – К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2015. – 56 с.

ІНКЛЮЗИВНА ТЕМАТИКА В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ ДЛЯ ДІТЕЙ І ЮНАЦТВА

Білик Г. М.

*Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка
halynabilyk@ukr.net*

Створення інклюзивного середовища є нагальним викликом сьогодення, зокрема в Україні. Окрім того, що наша держава й так доволі довго йшла до усвідомлення цієї необхідності, уже понад десять років триває російсько-українська війна, яка помітно збільшила той соціальний сегмент, який потребує прийняття, підтримки, доступності й інтеграції. Законодавча база проблеми ґрунтовно виписана міжнародними й українськими державними документами. Наразі важливо, щоб кожен громадянин долучився до її вирішення, став творцем і носієм інклюзивної культури. Цьому значною мірою може посприяти мистецтво слова, особливо літературно-художня творчість для дітей та юнацтва, яка – в освітньому середовищі чи в умовах самовільного читання – нестиме молоді значущий духовний посил, закладатиме базу інклюзивного світогляду.

Фахову, системну увагу питанню зв'язку художньої літератури, інклюзії та літературної освіти вітчизняна наукова спільнота виказує наприкінці 2010-х – на початку 2020-х рр. У цьому переконує поява змістовних посібників, які глибоко осмислюють проблему в естетичному й соціологічному аспекті – з опорою на світовий досвід; залучають значний український і зарубіжний текстовий матеріал; скеровують напрацьовану методика в заклади вищої та загальної середньої освіти. Мовиться про книги О. Деркачової та С. Ушневич «Література та інклюзія» (2020) [1], О. Осмолівської «Інклюзивна література в сучасному європейському книговидаванні» (2021) [3], вибіркові компоненти освітніх програм низки ЗВО (викладачі О. Деркачова, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника; О. Осмолівська, Київський столичний університет імені Бориса Грінченка; А. Тичініна, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича та ін.), нові модельні програми з української літератури для 5-6 (2021) і 7-9 (2023) класів кількох авторських груп, у яких передбачено вивчення інклюзивних творів, насамперед із сучасного літературного процесу. Цінні відкриття з теми містять статті Н. Головаченко, Н. Горбач, О. Деркачової, О. Дибовської, Р. Жаркової, Т. Марценюк, О. Осмолівської, О. Слижук, С. Ушневич А. Чередник, О. Шарова, Т. Шарової та ін. Значний інтерес до неї науково-педагогічної